

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA H.N. przeciwko POLSCE

(Wniosek Nr 77710/01)

WYROK

STRASBURG

13 września 2005r.

Niniejszy wyrok stanie się ostateczny na warunkach określonych w artykule 44 § 2 Konwencji. Tekst wyroku może podlegać korekcie edytorskiej.

W sprawie H.N. przeciwko Polsce

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Czwarta), obradująca jako Izba w składzie:

Sir Nicolas BRATZA, *Przewodniczący*

Pan J. CASADEVALL,

Pan G.BONELLO,

Pan R.BONELLO,

Pan S.PAVLOSCHI,

Pan L.GARLICKI,

Pan J.BORNEGO BORNEGO, *sędziowie*

oraz Pan M.O'BOYLE, *Protokolant Sekcji*

Po posiedzeniu przy drzwiach zamkniętych 25 sierpnia 2005r.,

Ogłasza następujący wyrok, który został uchwalony tego samego dnia:

PROCEDURA

1. Sprawa rozpoczęła się wnioskiem (nr 77710/01) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej złożonym w Trybunale zgodnie z artykułem 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (zwanej dalej „Konwencją”) przez obywatela Norwegii, Pana H.N. (zwanego dalej „powodem”) 23 października 2000r. Przewodniczący Izby przychylił się do prośby powoda, aby nie podawać jego nazwiska (przepis 47 § 3 Regulaminu Sądu).
2. Powoda, któremu przyznano pomoc prawną, reprezentował Pan T. Nilsen, prawnik z miasta Levanger. Rząd polski (zwany dalej „Rzędem”) reprezentowało dwóch jego Przedstawicieli: Pan K. Drzewicki oraz Pan J. Wołasiewicz z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.
3. Powód oświadczył w szczególności, iż niewykonanie końcowego wyroku zgodnie z Konwencją Haską z 1980r. dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę naruszyło jego prawa wynikające z artykułu 6 i 8 Konwencji.
4. Powód został przydzielony do Sekcji Czwartej Trybunału (przepis 52 § 1 Regulaminu Sądu). Izba, która miała rozpatrzeć niniejszą sprawę w ramach Sekcji Czwartej (artykuł 27 § Konwencji) została ustanowiona na mocy przepisu 26 § 1.
5. Decyzją z dn. 7 lutego 2004r. Trybunał uznał wniosek za częściowo dopuszczalny.
6. 1 listopada 2004r. Trybunał zmienił skład swoich Sekcji (przepis 25 § 1). Niniejsza sprawa została skierowana do nowo utworzonej Sekcji Czwartej.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

7. Powód urodził się w 1946r. i mieszka w Norwegii.

A. Rodzina powoda

8. W 1987r. powód ożenił się z obywatelką Polski M.C. W 1989r. M.C. urodziła ich pierwszą córkę A. Następnie w 1992r. urodził się syn B., a w 1994r. druga córka, C.
9. Powód mieszkał wraz z rodziną w Norwegii. W ich domu mieszkał również S.C., syn M.C. z jej poprzedniego małżeństwa, urodzony w 1980r.
10. 22 listopada 1994r. M.C. została skierowana na ponad dwa miesiące do zakładu psychiatrycznego. Według powoda, stwierdzono u niej „wyraźną psychozę paranoiczną”.

11. S.C. cierpiał na zaburzenia rozwoju spowodowane przez „wyraźne odrzucenie” ze strony jego matki.

B. Separacja

12. Od 31 marca 1998r. powód oraz M.C. pozostawali w separacji. Następnie wnieśli pozew o rozwód.
13. 15 czerwca 1998r. Sąd Rejonowy w Inderoy przyznał powodowi opiekę nad A, B i C. Ponadto sąd przyznał M.C. prawo do wizyt. Mogła ona odwiedzać dzieci raz w tygodniu w ich domu i w co drugi weekend po przesłaniu powodowi pisemnego zawiadomienia z 3-dniowym wyprzedzeniem. W tym samym czasie sąd wydał nakaz zakazujący M.C. odwiedzania jej dzieci w szkołach. Zarówno powodowi jak i M.C. przyznano prawa rodzicielskie.
14. 17 lipca 1998r. Sąd Rejonowy w Trondheim oddalił zażalenie M.C. na decyzję Sądu Rejonowego.

C. Urowadzenie dzieci oraz wnioski o ich zwrot

15. 28 sierpnia 1999r. M.C. uprowadziła A, B oraz C i przeniosła się wraz z nimi do Polski.
16. 31 sierpnia 1999r. powód wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości Rzeczypospolitej Polskiej – jako organu centralnego ustanowionego na mocy Konwencji Haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę – o pomoc w umożliwieniu powrotu dzieci.
17. 9 września 1999r. M.C. złożyła w Sądzie Rejonowym w Warszawie wniosek o wydanie postanowienia stwierdzającej, iż A, B i C są na stałe zameldowane w Warszawie.
18. 24 września 1999r. wniosek powoda o nakazanie powrotu dzieci został złożony w Sądzie Rejonowym w Warszawie przez polski organ centralny.
19. 5 października 1999r. Sąd Rejonowy w Warszawie zawiesił postępowanie w sprawie wniosku złożonego przez M.C. Decyzja sądu opierała się na art. 16 Konwencji Haskiej.
20. 22 listopada 1999r. opinia biegłego przetłumaczona na jęz. polski została przekazana z Sądu Rejonowego w Inderoy do Ministerstwa Sprawiedliwości RP.
21. 25 listopada 1999r. w Sądzie Rejonowym w Warszawie odbyła się rozprawa w sprawie dotyczącej wniosku powoda o nakazanie powrotu dzieci. M.C., której adwokat nie uczestniczył w rozprawie poinformowała sąd, iż chciałaby dostarczyć w późniejszym czasie dokumenty, z których wynika, iż ona oraz jej dzieci były źle traktowane przez powoda. Rozprawę odroczone do 6 grudnia 1999r.
22. 6 grudnia 1999r. sąd zażądał opinii biegłego na temat relacji pomiędzy dziećmi a ich rodzicami oraz stwierdzającej, czy powrót dzieci do powoda nie doprowadziłby do fizycznych lub psychologicznych zaburzeń u dzieci. Rozprawę odroczone do 10 stycznia 2000r.
23. 7 grudnia 1999r. powód, M.C. oraz dzieci zostały przesłuchane w warszawskim Ośrodku Diagnostyczno - Konsultacyjnym, który był również odpowiedzialny za przygotowanie opinii biegłego.
24. 5 stycznia 2000r. Sąd Rejonowy w Inderoy przyznał powodowi prawa rodzicielskie nad A., B. i C. oraz zmienił M.C. prawa do wizyt. Sąd uznał, iż M.C. zabrała dzieci do Polski niezgodnie z prawem.
25. 10 stycznia 2000r. rozprawa przed Sądem Rejonowym w Warszawie została odroczone *bez terminu*, ponieważ opinia biegłego nie była wówczas gotowa.
26. Opinia biegłego została dostarczona 2 lutego 2000r. Zawierała ona 6 stron i kończyła się następującymi wnioskami:

„Więzi emocjonalne małoletnich z obojgiem rodziców wciąż są utrzymywane, ale zakłócone w wyniku konfliktowej sytuacji rodzinnej. Stosunek ojca do dzieci nie budzi zastrzeżeń i wzajemne relacje między nim a B. i C. są prawidłowe.

Natomiast poważniejsze problemy występują w relacji między ojcem a A., która częściowo identyfikuje się z matką i jej postawami wobec ojca narzuconymi dzieciom. Dlatego też przekazanie jej pod opiekę ojca może być trudne do wykonania.

Niemniej obserwowane już obecnie zaburzenia zachowania dziewczynki wskazują, że ojciec w większym stopniu gwarantowałby prawidłowy rozwój wszystkich funkcji małoletniej w przyszłości.”

27. 24 lutego 2000r. odbyła się rozprawa w Sądzie Rejonowym w Warszawie.
28. Następną rozprawą odbyła się 2 marca 2000r. Sąd Rejonowy w Warszawie uwzględnił wniosek o nakazanie powrotu dzieci złożony przez powoda i nakazał M.C. oddanie dzieci powodowi. Jako iż M.C. oświadczyła, iż będzie odwoływać się od tej decyzji, sąd przyznał powodowi prawa do wizyt do czasu rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu apelacyjnym. Podczas rozprawy pełnomocnik powoda poprosił sędziego o odebranie dzieci M.C. i umieszczenie ich w ośrodku opieki dla dzieci, gdyż istniało ryzyko iż M.C. ukryje dzieci. Sędzia odrzuciła jednak prośbę uznawszy, iż takie ryzyko nie istnieje.
29. Następnie M.C. wniosła do Sądu Okręgowego w Warszawie apelację od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 2 marca 2000r.
30. 30 maja 2000r. odbyła się rozprawa w Sądzie Okręgowym w Warszawie. Pełnomocnik M.C. złożył zaświadczenie lekarskie stwierdzające niezdolność M.C. do pojawienia się na rozprawie. Sąd odroczył rozprawę do 4 lipca 2000r.
31. 4 lipca 2000r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił apelację wniesioną przez M.C. Podczas rozprawy M.C. i jej adwokat oświadczyli, iż dzieci zostaną ukryte.

D. Postępowanie wykonawcze

32. 27 lipca 2000r. rozpoczęło się postępowanie wykonawcze. Komornik zażądał od M.C. oddania dzieci, jednak M.C. odmówiła ich oddania.
33. 31 lipca 2000r. powód zapłacił komornikowi 1600 koron norweskich.
34. 14 września 2000r. komornik przekazał akta sprawy Sądowi Rejonowemu w Warszawie.
35. 19 października 2000r. odbyła się w Sądzie Rejonowym w Warszawie pierwsza rozprawa w postępowaniu wykonawczym. M.C. nie uczestniczyła w tej rozprawie, a następnie dostarczyła zaświadczenie lekarskie stwierdzające, że była chora.
36. Następną rozprawą przed Sądem Rejonowym w Warszawie odbyła się 23 listopada 2000r. Sąd odroczył rozprawę, gdyż uznał za konieczną obecność obu stron w postępowaniu.
37. 5 grudnia 2000r. polski organ centralny poinformował norweski organ centralny o decyzji Sądu Rejonowego z 23 listopada 2000r. Powód stwierdził, iż polski organ centralny nie poinformował go, iż musi on być obecny podczas rozpraw w dniach 19 października oraz 23 listopada 2000r. oraz że nie otrzymał od Sądu Rejonowego w Warszawie stosownych wezwań.
38. 7 stycznia 2001r. powód został przesłuchany w Warszawie przez biegłego psychologa.
39. 8 stycznia 2001r. odbyła się rozprawa w Sądzie Rejonowym w Warszawie. Sąd nakazał M.C. oddanie dzieci powodowi w przeciągu siedmiu dni. Sąd postanowił również, iż jeśli M.C. nie zastosuje się do nakazu sądu, zostanie ona ukarana grzywną 1000 polskich złotych lub karą dziesięciu dni pozbawienia wolności. Sąd nakazał również odebranie

- M.C. dzieci siłą przez komornika w wypadku, gdy nie zostaną one oddane ojcu w przeciągu siedmiu dni.
40. M.C. wniosła zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego z 8 stycznia 2001r., jednak Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił je 6 marca 2001r.
 41. 2 kwietnia 2001r. komornik wysłał Rejonowemu Komitetowi ds. Ochrony Praw Dziecka w Warszawie pisemną prośbę o pomoc w wykonaniu postanowienia Sądu Rejonowego o odebraniu M.C. dzieci siłą. Prośba ta, opierając się na art. 1092 kodeksu postępowania cywilnego, zawierała informację, iż komornik przeprowadzi wykonanie postanowienia sądowego 19 kwietnia 2001r. o godz. 13.00 w domu M.C. w Warszawie.
 42. 4 kwietnia 2001r. norweski organ centralny poinformował polski organ centralny o obawach powoda, iż M.C., która w przeszłości ukrywała już dzieci, może ukryć je ponownie, a następnie spytał go, czy istnieje możliwość podjęcia środków aby temu zapobiec oraz aby ustalić datę wykonania postanowienia sądu.
 43. 9 kwietnia 2001r. polski organ centralny udzielił następującej odpowiedzi:

„Chcielibyśmy poinformować, iż nie ma możliwości wykonania postanowienia sądu w inny sposób. Faktem jest iż sąd może podjąć prewencyjne środki, lecz wykonanie tych środków będzie przeprowadzone w ten sam sposób, co wykonanie przypadku zasadniczego postanowienia. Obawy Pana N. zostały przekazane do właściwego sądu.

Wykonanie postanowienia może nie nastąpić przed wyznaczoną datą”.

44. 17 kwietnia 2001r. odbyło się spotkanie powoda z komornikiem. Komornik poinformował powoda, iż w następstwie jego prośby z 2 kwietnia 2001r. skontaktował się z Komitetem ds. Ochrony Praw Dziecka.. Komitet poinformował komornika, iż nie wyśle swego przedstawiciela do uczestnictwa w wykonaniu postanowienia sądu z 19 kwietnia 2001r. Dodatkowo osoba reprezentująca Komitet wystosowała wobec komornika następujące oświadczenie:

„ Rozumie Pan, iż nie mogę się z tym zgodzić i że matka dzieci zostanie niezwłocznie poinformowana o dniu i godzinie wykonania nakazu.”

45. Według powoda komornik nie powziął żadnych kroków w celu przyspieszenia wykonania postanowienia sądu.
46. 9 kwietnia 2001r. komornik w asyście dwóch funkcjonariuszy policji, pracownika opieki społecznej, powoda oraz konsula norweskiego przybyli do domu M.C. w celu wykonania postanowienia sądowego. Jednak ani M.C. ani jej dzieci nie było w środku. Matka M.C. mieszkająca w tym samym domu poinformowała komornika, iż M.C. wraz z dziećmi „wyjechali około 12 kwietnia 2001r. w nieznanym kierunku.”
47. Następnie policja polska i norweska zostały poinformowane, iż M.C. uprowadziła dzieci i ukrywa je na terenie Polski.
48. 31 sierpnia 2001r. norweski organ centralny dostarczył swojemu polskiemu odpowiednikowi dane dotyczące konta bankowego M.C. założonego przez nią w Warszawie, na które to konto otrzymywała ona swoją emeryturę z Norwegii.
49. 17 września oraz 14 listopada 2001r. norweski organ centralny przesłał polskiemu organowi centralnemu zapytanie na temat rozwoju wydarzeń w związku z poszukiwaniem dzieci powoda, lecz nie uzyskał on żadnej odpowiedzi.
50. 12 grudnia 2001r. norweski organ centralny wysłał polskiemu organowi centralnemu trzecią prośbę o udzielenie informacji w sprawie powoda. Prośba ta została podpisana przez dwóch wysokiej rangi urzędników Ministerstwa.

51. 19 grudnia 2001r. polski organ centralny poinformował swego norweskiego odpowiednika, iż dane dotyczące konta bankowego M.C. zostały przekazane do prokuratury, która wszczęła dochodzenie w sprawie uprowadzenia.. Polski organ centralny poinformował władze norweskie o nowej legislacji, która z dniem 27 września 2001r. ustanawiała kuratora sądowego odpowiedzialnym za wykonywanie postanowień sądowych uwzględniających wnioski o oddanie dzieci. Dlatego też 14 grudnia 2001r., Sąd Rejonowy w Warszawie uwzględnił wniosek złożony przez pełnomocnika powoda oraz zdecydował, iż kurator sądowy odbierze dzieci M.C. gdy zostanie ustalone miejsce jej pobytu.
52. 4 kwietnia i 8 czerwca 2002r. powód złożył Głównemu Komendantowi Policji w Warszawie pisemną prośbę o pomoc w znalezieniu jego dzieci, jednak nie otrzymał żadnej odpowiedzi.

E. Zwrot A.

53. 9 lipca 2002r. do powoda zadzwonił S.C., mający wówczas 22 lata i przebywający na wakacjach w Polsce. S.C. poinformował powoda, iż A. odwiedzała w tym czasie ciotkę M.C. w Warszawie. Powód natychmiast skontaktował się z władzami polskimi i norweskimi, natomiast S.C. obserwował poczynania A.
54. 10 lipca 2002r. A. powróciła do domu powoda w Norwegii.
55. 9 września 2002r. Sąd Rejonowy w Warszawie wysłał szkole podstawowej w Warszawie zapytanie, czy B. i C. uczęszczały na zajęcia w szkole. 28 października 2002r. sąd poprosił kuratorium oświaty o udzielenie informacji, czy dzieci B. i C. chodzą do jakiegokolwiek szkoły znajdującej się pod nadzorem kuratorium.
56. 20 grudnia 2002r. Minister Sprawiedliwości Norwegii wysłał do Ministra Sprawiedliwości RP list z prośbą o zapoznanie się z aktami sprawy powoda.
57. 23 stycznia 2003r. miało miejsce w Warszawie spotkanie przedstawicieli instytucji biorących udział w poszukiwaniu dzieci, zorganizowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości RP.
58. 29 stycznia 2003r. Sąd Rejonowy w Warszawie poprosił Zakład Ubezpieczeń Społecznych o udzielenie informacji gdzie M.C. pobierała swą emeryturę.
59. 10 lutego 2003r. sąd zażądał od dwóch następnych szkół podstawowych w Warszawie informacji czy B. i C. uczęszczały do nich. Tego samego dnia sąd został poinformowany przez Biuro Międzynarodowej współpracy Policji, iż M.C. zatelefonowała z Warszawy do Norwegii.
60. 17 lutego 2003r. Prokurator Rejonowy w Warszawie poinformował Sąd Rejonowy w Warszawie, iż M.C. została aresztowana w Białymstoku kilka miesięcy wcześniej.
61. 18 lutego 2003r. Ministerstwo Sprawiedliwości RP odpowiedziało na list z dnia 20 grudnia 2002r. Odniosło się ono w nim do przebiegu postępowania w sprawie powoda i do faktu, iż M.C. była oskarżona pod zarzutem fałszerstwa dokumentów i posługiwania się nieprawdziwą tożsamością. M.C. oddano pod nadzór policyjny i zakazano wyjazdu z Polski.
62. 28 lutego 2003r. Prokurator Okręgowy w Białymstoku poinformował Sąd Rejonowy w Warszawie, iż prokuratura wniosła akt oskarżenia przeciwko M.C. do Sądu Rejonowego w Białymstoku. M.C. została oskarżona o sfalszowanie dokumentów, gdyż przyjęto, iż ona oraz B. i C. posługiwali się nieprawdziwymi danymi osobowymi.

F. Zwrot B. i C.

63. 15 kwietnia 2003r. kurator sądowy odebrał B. i C. ich matce M.C.

64. 16 kwietnia 2003r. dzieci wróciły do powoda.

II. STOSOWNE PRAWO KRAJOWE

A. Konwencja Haska z dn. 25 października 1980 dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę

65. Konwencja Haska została opublikowana w Polskim Dzienniku Ustaw z dnia 25 września 1995r. Art. 7 Konwencji stwierdza m.in.:

„Organy centralne powinny ze sobą współdziałać i popierać współpracę między właściwymi władzami w ich odnośnych państwach w celu zapewnienia niezwłocznego powrotu dzieci oraz realizacji innych celów niniejszej konwencji.

W szczególności powinny one bezpośrednio lub przy pomocy jakiegokolwiek pośrednictwa podejmować wszelkie odpowiednie środki w celu:

- a) ustalenia miejsca przebywania dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymanego;
- b) zapobieżenia dalszemu zagrożeniu dla dziecka lub dalszym szkodom dla zainteresowanych stron przez podjęcie lub spowodowanie podjęcia środków tymczasowych;
- c) zapewnienia dobrowolnego wydania dziecka lub doprowadzenia do polubownego rozwiązania sporu;
- d) jeżeli okaże się to potrzebne - wymiany informacji dotyczących sytuacji społecznej dziecka;
- e) przekazywania informacji o charakterze ogólnym dotyczących przepisów ustawodawstwa ich państwa, odnoszących się do stosowania konwencji;
- e) wszczęcia lub ułatwienia wszczęcia postępowania sądowego lub administracyjnego w celu uzyskania powrotu dziecka, a w stosownych wypadkach - ustalenia lub skutecznego wykonywania prawa do odwiedzin;
- f) przyznania lub ułatwienia, w stosownych wypadkach, pomocy sądowej i prawnej, łącznie z udziałem adwokata i doradcy prawnego;
- g) podjęcia niezbędnych działań administracyjnych, jakie mogą być konieczne i pożądane do zapewnienia bezpiecznego powrotu dziecka;
- i) wzajemnego informowania się na temat funkcjonowania konwencji oraz, tak dalece jak to jest możliwe, usuwania wszelkich przeszkód powstałych przy jej stosowaniu.

Zgodnie z artykułem 11:

„Władze sądowe lub administracyjne każdego Umawiającego się Państwa powinny podejmować niezwłoczne działania w celu powrotu dziecka.

Jeżeli dana władza sądowa lub administracyjna nie podejmie decyzji w ciągu sześciu tygodni od daty wpłynięcia wniosku, wnioskodawca lub organ centralny państwa wezwanego, z własnej inicjatywy lub na wniosek organu centralnego państwa wzywającego, może żądać przedstawienia powodów zwłoki”.

B. Polski kodeks postępowania cywilnego z 1964r.

66. Art. 1092 kodeksu, który został uchylony 26 września 2001r., stwierdza co następuje:

„Przy odbieraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką komornik powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby osoba ta nie doznała krzywdy fizycznej lub moralnej. Komornik powinien zażądać pomocy organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji, a w razie potrzeby pomocy biegłego”.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 8 KONWENCJI

67. Powód zaskarżył naruszenie artykułu 8 Konwencji który stanowi iż:

„Każdy ma prawo do poszanowania własnego życia osobistego oraz swojej korespondencji. Naruszenie przez organy publiczne tego prawa może mieć miejsce jedynie zgodnie z prawem oraz kiedy jest to konieczne w społeczeństwie demokratycznym dla bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa publicznego, dobrobytu gospodarczego państwa, służy zapobieganiu niepokojom lub przestępczości, ochronie zdrowia i zasad moralnych oraz ochronie praw i swobód innych obywateli ”.

A. Wnioski stron

1. Powód

68. Powód stwierdził, iż władze polskie nie zdołały zwrócić mu dzieci dostatecznie szybko. Opinia biegłego na żądanie Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 6 grudnia 1999r. dotyczyła kwestii poruszonych już wcześniej w opinii biegłego dla Sądu Rejonowego w Inderoy, dostarczonej władzom polskim 22 listopada 1999r. Ponadto powód zapewniał, iż pomiędzy lipcem 2000r. a 23 styczniem 2003r. władze polskie nie podejmowały działań wymaganych od nich przez Konwencje Haską.

2. Rząd

69. Rząd stwierdził, iż „władze państwowe zajmujące się sprawą powoda podjęły wszelkie możliwe działania w celu zachowania prawidłowych stosunków powoda ze swymi dziećmi”. Wykonanie postanowienia sądu nakazującego powrót dzieci zostało utrudnione przez M.C. która ukryła dzieci. Na zakończenie Rząd stwierdził, iż fakty w tej sprawie nie ujawniły naruszenia artykułu 8 Konwencji oraz wezwał Trybunał do uznania sprawy za wyraźnie bezpodstawną.

B. Ocena Trybunału

1. Zasady ogólne

70. Trybunał ponownie stwierdza, iż zasadniczym przedmiotem art. 8 jest ochrona jednostki przed uznaniowym działaniem organów publicznych. Ponadto istnieją pozytywne obowiązki właściwe dla skutecznej „ochrony” życia ludzkiego. W obydwu kontekstach należy zwrócić uwagę na zachowanie właściwej równowagi pomiędzy konkurencyjnymi interesami jednostki oraz społeczeństwa jako całości; w obydwu kontekstach także państwo dysponuje pewnym marginesem uznania (patrz *Keegan v. Irlandia*, orzeczenie z dn. 26 maja 1994 r., seria A nr 290, str. 19, § 49).

71. W odniesieniu do obowiązku państwa w zakresie podejmowania środków pozytywnych, Trybunał wielokrotnie stwierdzał, iż art. 8 obejmuje prawo rodzica do podejmowania środków w celu ponownego połączenia ze swoim dzieckiem oraz obowiązek organów krajowych ułatwienia takiego połączenia (patrz, organy m.in. *Ignaccolo-Zenide v. Rumunia*, nr 31679/96, § 94, ECHR 2000-I oraz *Nuutinen v. Finlandia*, nr 32842/96, § 127, ECHR 2000-VIII; *Iglesias Gil i A.U.I. v. Hiszpania*, nr 56673/00, § 49, ECHR 2003-V).

72. W sprawach dotyczących wykonania decyzji z zakresu prawa rodzinnego, Trybunał wielokrotnie stwierdzał, iż decydujące znaczenie ma to, czy organy krajowe powzięły wszelkie niezbędne kroki w celu ułatwienia, czego można w uzasadniony sposób żądać w szczególnych okolicznościach każdej sprawy (patrz *Hokkanen v. Finlandia*, orzeczenie z dn. 23 września 1994 r., seria A nr 299-A, § 53; *Ignaccolo-Zenide*, ww., § 96; *Nuutinen v. Finlandia*, nr 32842/96, § 128, ECHR 2000-VIII oraz *Sylvester v. Austria*, nr 36812/97 i 40104/98, § 59, 24 kwietnia 2003 r.).

73. W tego typu sprawach stosowność środka oceniana przez pryzmat szybkości jego stosowania, gdyż upływ czasu może mieć nieodwracalne skutki dla relacji pomiędzy dzieckiem a nie mieszkającym z nim rodzicem. W postępowaniu w trybie Konwencji Haskiej jest tak tym bardziej, gdyż art. 11 Konwencji Haskiej wymaga, aby zaangażowane organy sądowe lub administracyjne w postępowaniu o zwrot dziecka działały sprawnie i każdy brak działania dłuższy niż 6 tygodni może skutkować wnioskiem o przedstawienie powodu zwłoki (patrz *Ignaccolo-Zenide*, ww., § 102).

74. Trybunał stwierdził także, iż pomimo że stosowanie środków przymusu względem dzieci nie jest w takich delikatnych kwestiach pożądane, nie można wykluczyć skorzystania z sankcji w przypadku niezgodnego z prawem zachowania rodzica, z którym dziecko zamieszkuje (patrz *Ignaccolo-Zenide*, ww., § 106).

75. Wreszcie, Trybunał ponownie stwierdza, iż Konwencja musi być zastosowana zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego, zwłaszcza z przepisami w zakresie ochrony praw człowieka (patrz *Streletz, Kessler i Krenz v. Niemcy* [GC], nr 34044/96, 35532/97 i 44801/98, § 90, ECHR 2001-II, oraz *Al.-Adsani v. Zjednoczone Królestwo* [GC], nr 35763/97, § 55, ECHR 2001-XI). W rezultacie, Trybunał uznaje, iż pozytywne obowiązki, jakie art. 8 Konwencji nakłada na państwa-strony w zakresie ponownego łączenia rodziców z dziećmi trzeba interpretować w świetle Konwencji Haskiej z dn. 25 października 1980 dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, tym bardziej w sytuacji, gdy państwo wezwane jest także stroną tego instrumentu (patrz *Ignaccolo-Zenide*, ww., § 95).

2. Zastosowanie zasad ogólnych w powyższej sprawie

76. Po pierwsze Trybunał odnotowuje, iż wspólną podstawą był fakt, iż więź pomiędzy powodem i jego dziećmi wchodziła w zakres życia rodzinnego w rozumieniu art. 8 Konwencji.

77. W takiej sytuacji należy ustalić czy miał miejsce brak poszanowania życia rodzinnego powoda. W świetle powyższych zasad, w powyższej sprawie decydujące znaczenie ma to, czy organy polskie powzięły wszelkie konieczne właściwe kroki w celu ułatwienia wykonania postanowienia z dnia 2 marca 2000 r. nakazującego powrót dzieci do powoda.

78. Szybkie zastosowanie środka było konieczne, gdyż powód zwrócił się z pilnym wnioskiem do sądów, których celem była ochrona jednostki przed wszelkimi szkodami wynikającymi z upływu czasu.

79. Odnosząc się do szczególnych okoliczności sprawy Trybunał odnotowuje, iż w postępowaniu w sprawie wniosku powoda o powrót dzieci Sądowi Rejonowemu zajęło prawie 2 miesiące tzn. od 6 grudnia 1999 r. do 2 lutego 2000 r., uzyskanie 6-stronnicowej opinii biegłego (patrz wyżej ust. 22 i 26). Co więcej, między 2 marca a 30 maja 2000 r. nie odbyła się żadna rozprawa, gdyż sprawa pozostaje najwyraźniej „uśpiona” przed sądem apelacyjnym (patrz wyżej ust. 28 i 31). Trybunał stwierdza, iż nie zostało przedstawione żadne dostateczne uzasadnienie tej zwłoki.

80. W odniesieniu do fazy wykonania Trybunał dostrzega także kilka okresów beczynności, szczególnie po pierwszej nieskutecznej próbie wykonania postanowienia w dniu 19 kwietnia 2001 r., kiedy M.C. zmieniła miejsce pobytu w celu uniemożliwienia wykonania postanowienia o oddaniu dzieci. Następnie aż do 9 lipca 2002 r., kiedy to odnaleziono pierwsze z dzieci w wyniku informacji dostarczonej przez S.C., władze wydały tylko jedną decyzję procesową w dniu 14 grudnia 2001 r. (patrz wyżej ust. 46, 51 i 53). Okazuje się, iż w tym czasie władze nie powzięły żadnych kroków w celu ułatwienia wykonania postanowienia. W szczególności nie podjęły one żadnych działań w związku z informacją uzyskaną w dniu 31 sierpnia 2001 r. od norweskiego organu centralnego, który dostarczył im dane dotyczące prowadzonego w Warszawie rachunku bankowego M.C., na który wpływały jej świadczenia z Norwegii. Zamiast tego, jednak dopiero w dniu 29 stycznia 2003 r., Sąd Rejonowy w Warszawie zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, skąd M.C. pobierała swoje świadczenia.

Ponadto nie ma uzasadnienia dla okresów beczynności pomiędzy 10 lipca a 9 września 2002 r. oraz pomiędzy 28 października a 23 stycznia 2003 r.

81. Trybunał stwierdza, iż te okresy beczynności trwały od 8 do 12 tygodni i w szczególnych okolicznościach sprawy muszą one być uznane za istotne.

82. Rząd utrzymywał, iż wykonanie wyroku było utrudniane przez M.C., która ukrywała się z dziećmi. W związku z tym Trybunał zauważa, iż władze nie podjęły żadnych środków, aby temu zapobiec. Sądy krajowe ignorowały ostrzeżenia, iż M.C. może ukryć dzieci, wyrażane przez powoda w trakcie rozprawy w dniu 2 marca 2000 r. oraz przez pełnomocnika M.C. w trakcie rozprawy w dniu 4 lipca 2000 r. Także organ wykonujący postanowienie (komornik) nie przyspieszył wykonania postanowienia sądu nakazującego przymusowe odebranie dzieci, które było zaplanowane na 19 kwietnia 2001 r., pomimo oświadczenia Komitetu ds. Ochrony Praw dziecka, iż ostrzegą o tym fakcie M.C.

83. Z uwagi na powyższe, a także pomimo marginesu uznania w niniejszej sprawie, jaki przysługuje państwu wezwanemu, Trybunał stwierdza iż władze polskie nie poczyniły stosownych i skutecznych starań w celu wykonania przysługującego powodowi prawa do zwrotu jego dzieci, a tym samym naruszyły jego prawo do poszanowania życia rodzinnego, wynikające z art. 8.

W efekcie nastąpiło naruszenie art. 8 Konwencji.

II. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 6 § 1 KONWENCJI

84. Powód złożył skargę, iż niezakończony w rozsądnym czasie postępowanie o powrót dzieci stanowi naruszenie art. 6 § 1, którego stosowna część stanowi:

„W określaniu swoich praw i obowiązków cywilnych..., każdemu przysługuje prawo do... rozprawy [przeprowadzonej] w rozsądnym czasie... przez sąd...”

A. Wnioski stron

1. Powód

85. Według powoda czas trwania postępowania naruszył wymaganie „właściwego czasu” zgodnie z art. 6 § 1 Konwencji. Powód stwierdził, iż w sierpniu 1999r. złożył wniosek w trybie Konwencji Haskiej której celem jest jak najszybszy powrót uprowadzonych dzieci. Mimo to polskie władze nie zapewniły szybkiego powrotu dzieci do powoda oraz nie dostrzegły w trakcie postępowań najważniejszych problemów.

86. Powód stwierdził, iż władze kierujące postępowaniem powinny zostać pociągnięte do odpowiedzialności za długie okresy swojej bezczynności. W szczególności chodziło o działania Sądu Okręgowego w Warszawie, który oddalił apelację wniesioną od postanowienia sądu z 2 marca 2000r., po 12 tygodniach. Ponadto w późniejszym postępowaniu wykonawczym komornik nie działał z należytą w takich sprawach starannością, szczególnie po tym jak M.C. i jej pełnomocnik oznajmili podczas rozprawy w dniu 4 lipca 2001r. że dzieci zostaną ukryte.

2. Rząd

87. Rząd sprzeciwił się opinii powoda i stwierdził, iż czas trwania sprawy był właściwy. Ogólny czas trwania postępowania, czyli 3 lata i ponad 7 miesięcy, może być tłumaczony różnymi okolicznościami sprawy, a w szczególności jej złożonością. W opinii Rządu postępowanie dotyczące uprowadzenia dzieci jest zwykle związane z wieloma faktami i problemami natury prawnej.

88. Rząd stwierdził, iż działania powoda nie przyczyniły się do długości trwania postępowania.

B. Ocena Trybunału

90. Trybunał ponownie stwierdza, iż ocena czy postępowanie zakończono w rozsądnym czasie musi być dokonywana w świetle okoliczności sprawy i w odniesieniu do kryteriów prawa precedensowego, zwłaszcza stopnia złożoności sprawy, zachowania powoda oraz stosownych organów, a także znaczenia sprawy z punktu widzenia powoda (patrz, m.in. inne organy, *Frylender v. Francja* [GC], nr 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII, *Humen v. Polska* [GC], § 60, nr 26614/95, 15 października 1999 r.).

91. Trybunał zauważa, iż postępowanie rozpoczęło się 31 sierpnia 1999 r., kiedy powód złożył wniosek w trybie Konwencji Haskiej. Zakończyło się ono 16 kwietnia 2003 r., kiedy postanowienie krajowe zostało ostatecznie wykonane wobec dzieci (patrz wyżej ust. 16 i 64). W związku z powyższym czas trwania przedmiotowego postępowania wynosił 3 lata 7 miesięcy i 16 dni.

92. Trybunał odnotowuje, iż chociaż oczywiste jest że sprawa była skomplikowana w wyniku zachowania M.C., to ogólnie rzecz biorąc opóźnienia spowodowane były okresami bezczynności, które były już przedmiotem analizy Trybunału w kontekście art. 8 (patrz wyżej, ust. 79 – 82). Należy je przypisać organom krajowym.

93. Trybunał podziela zdanie powoda, iż w świetle znaczenia, jakie sprawa miała dla powoda oraz nieodwracalnego charakteru przedmiotowych środków, właściwe organy krajowe miały obowiązek wynikający z art. 6 § 1 działać ze szczególną starannością w celu zapewnienia sprawnego postępowania (patrz *Johansen v. Norwegia*, orzeczenie z dn. 7 sierpnia 1996, *Reports of Judgements and Decisions 1996-III § 88*). Trybunał stwierdza, iż organy nie wykazały takiej staranności.

94. Trybunał wreszcie stwierdza, iż wspólną podstawę stanowi fakt iż powód nie przyczynił się do długości postępowania i nie widzi powodu, aby utrzymywać inaczej.

95. W efekcie Trybunał stwierdza iż, biorąc pod uwagę przedmiot postępowania oraz obowiązek działania ze szczególną starannością, ogólny czas trwania postępowania w niniejszej sprawie przekroczył rozsądny czas. W związku z tym, nastąpiło naruszenie art. 6 § 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 3 KONWENCJI

96. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał uzna, iż nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów oraz jeśli prawo wewnętrzne Umawiającego się Państwa dopuszcza tylko częściowe odszkodowanie, Trybunał, jeśli uzna to za konieczne, zapewni należne odszkodowanie pokrzywdzonej stronie”.

A. Poniesione szkody

97. 16 kwietnia 2004r., w dniu kiedy został złożony pozew, powód zażądał odszkodowania pieniężnego na ogólną kwotę 853.683 koron norweskich (NOK) będących równowartością kwoty 103 tys. euro (EUR). Kwota ta miałaby pokryć utratę zarobków powoda od września 2001r., kiedy przestał pracować, do grudnia 2013r., kiedy najmłodsze dziecko powoda osiągnie pełnoletność.

98. Odnośnie szkód niepieniężnych powód zażądał odszkodowania w kwocie 400 tys. NOK będących równowartością 48.300 euro jako zadośćuczynienia za cierpienia poniesione przez niego i jego dzieci.

99. Rząd stwierdził, iż żądania powoda co do szkód niepieniężnych, w odniesieniu do utraty hipotetycznego dochodu, nie miały ścisłego związku z domniemanym naruszeniem Konwencji. Jeśli chodzi o szkody niepieniężne, Rząd argumentował, iż suma żądana przez powoda jest zbyt duża, a także poprosił Trybunał o wydanie postanowienia, iż samo uznanie naruszenia stanowi wystarczająco należne odszkodowanie za niepieniężne szkody poniesione przez powoda.

100. W odniesieniu do szkód pieniężnych Trybunał stwierdza, iż nie istnieje ścisły związek pomiędzy żądanym odszkodowaniem a stwierdzonym naruszeniem Konwencji. Dlatego też Trybunał oddała roszczenia powoda.

101. Trybunał zauważa jednak, iż powód rzeczywiście poniósł szkody niepieniężne oraz iż należne mu zadośćuczynienie nie może być uzyskane jedynie w formie stwierdzenia naruszenia Konwencji. Uwzględniając okoliczności sprawy oraz przeprowadzając ocenę na podstawie zasady sprawiedliwości zawartej w artykule 41, Trybunał przyznaje powodowi kwotę 10 tys. EUR z tego tytułu.

B. Koszta i wydatki

102. Powód zażądał odszkodowania za poniesione koszty i wydatki na ogólną sumę 105.915 NOK, będącą równowartością 12.850 euro i rozłożoną w następujący sposób:

- (i) 7.860 NOK z tytułu kosztów związanych z tłumaczeniem i działaniami komornika, w tym równowartość 560 euro za usługi prywatnego detektywa w Izraelu i Polsce;
 - (ii) 49.690 NOK z tytułu opłacenia adwokata reprezentującego powoda w postępowaniu sądowym, z czego została odjęta kwota 792 euro otrzymana już w formie pomocy prawnej z Rady Europy.
 - (iii) 7.086 NOK z tytułu kosztów telefonicznych i pocztowych;
 - (iv) 41.280 NOK z tytułu kosztów 10 podróży ojca i jego dzieci z Norwegii do Polski w związku z postępowaniem wykonawczym oraz w celu sprowadzenia dzieci z powrotem do Norwegii.
103. Rząd stwierdził, iż koszty i wydatki poniesione przez powoda są po części nie związane ze sprawą, gdyż nie istnieje przesłanka, iż zostały one poniesione w celu uniknięcia naruszenia Konwencji lub uzyskania zadośćuczynienia za stwierdzone naruszenie Konwencji.
104. Trybunał zauważa, iż koszty i wydatki w postępowaniu wewnętrznym, o ile dotyczą postępowania wykonawczego uznanego za naruszenie Konwencji (patrz ust. 83 i 95 wyżej) oraz koszty postępowania w Strasburgu zostały poniesione słusznie. Koszty te winny być odpowiednio zwrócone, o ile nie przekraczają one rozsądnego poziomu (patrz *Ignaccolo-Zenide*, ww., § 121).
Trybunał przyznaje powodowi kwotę 12.000 euro z tytułu poniesionych kosztów i wydatków.

C. Odsetki

105. Trybunał uważa, iż odsetki za zwłokę winny być ustalone na podstawie marginalnej stopy oprocentowania kredytów Europejskiego Banku Centralnego, do której należy dodać trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ SĄD JEDNOMYŚLNIE:

1. Stwierdza, iż nastąpiło naruszenie artykułu 8 Konwencji;
2. Stwierdza, iż nastąpiło naruszenie artykułu 6 § 1 Konwencji
3. Stwierdza
 - (a) iż pozwane Państwo musi wypłacić powodowi, w przeciągu trzech miesięcy od dnia w którym orzeczono wyrok końcowy zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, następujące kwoty, które winny być przeliczone na korony norweskie przy kursie obowiązującym w chwili podpisania porozumienia:
 - (i) 10.000 EUR (dziesięć tysięcy euro) z tytułu szkód niepieniężnych;
 - (ii) 12.000 EUR (dwanaście tysięcy euro) z tytułu szkód pieniężnych;
 - (iii) jakikolwiek podatek z tytułu ww. kwot;
 - (b) iż po upływie wymienionych trzech miesięcy aż do chwili faktycznego wypłacenia wyżej wymienione kwoty podlegają odsetkom prostym przy oprocentowaniu równym marginalnej stopie oprocentowania kredytów Europejskiego Banku Centralnego w czasie okresu płacenia za zwłokę plus trzy punkty procentowe;
4. Oddala pozostałą część pozwu o należne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim oraz powiadomiono na piśmie dnia 13 września 2005r.,
zgodnie z Przepisem 77 § 2 i 3 Regulaminu Sądu.

Michael O'BOYLE
Protokolant

Nicolas BRATZA
Przewodniczący